

ILLUSTRERAD TIDNING

IDUN

GRUNDLAGD AF FRITHIOF HELLBERG

FÖR KVINNAN OCH HEMMET

HUFVUDREDAKTÖR OCH ANSV. UTGIFVARE: JOHAN NORDLING.

GUSTAF RYDBERG VID SITT STAFFLI.

FOTO TILL 75-ÅRS DAGEN FÖR IDUN AF ALFRED B. NILSON.

Skånes målare. Gustaf Rydberg 75 år.

Den 13 SEPTEMBER kan en af den svenska målarkonstens märkesmän, kungl. målaren Gustaf Rydberg, fira sitt — trekvartssekeljubileum. Han arbetar ännu med obruten kraft.

Att vi i dag lyckats att presentera den personligt anspråkslöse, slutne, tillbakadragne, men i hög grad älskvärde friluftsmålarens bild, omramad af sin tillfälliga miljö, därför ha vi att tacka vår lyckliga stjärna, som hjälpt oss att lista ut hans nuvarande sommarvistelse. Vidare den omständigheten, att vi utan vidare formaliteter plötsligt slogo ned som en bomb på den intet försåt anande konstnärsveteranen.

Det var i den uråldriga staden Skanör.

Efter en smula parlamentarande underkastade han sig omsider den obligatoriska fotograferingen, hvilken snart var undanstökad. Under hans oförgätliga ciceronskap företogo vi där efter en vandring genom den i flera afseenden högst märkliga staden, om hvars remarkabla anor en gammal minnesvers antyder:

När Kristus lad Sig föde
Stod Lund och Skanör udi gröde.

Medan Falsterbo, tvillingstaden, står med lyxhotell och öfversvämmas af turister, drömmer — lyckligtvis — ännu Skanör ostörd sina drömmar.

Alltnog — då denne ranke, reslige man går vid vår sida med raska, spänstiga steg, gata upp och gata ned, påpekande alla dessa intressanta småting, som äro nödvändiga appendix till en gammal stad, svinna timmarne hän som minuter. Hvilken olympisk ro under de lummiga alléerna af lind, kastanj och lönn! En och annan gåskarl, i spetsen för sin kacklande familj, hejdar våra steg, betraktande oss med en prononcerad öfverlägsenhet, som ej bådär godt. De feta ankorna, af hvilka i Skanör finnas en stor myckenhet, äro mera belevade och godmodiga af naturen, medan de betande korna, som lockats af den saftiga grönskan mellan gatans kullerstenar, se i hög grad likgiltiga ut för omgifningen.

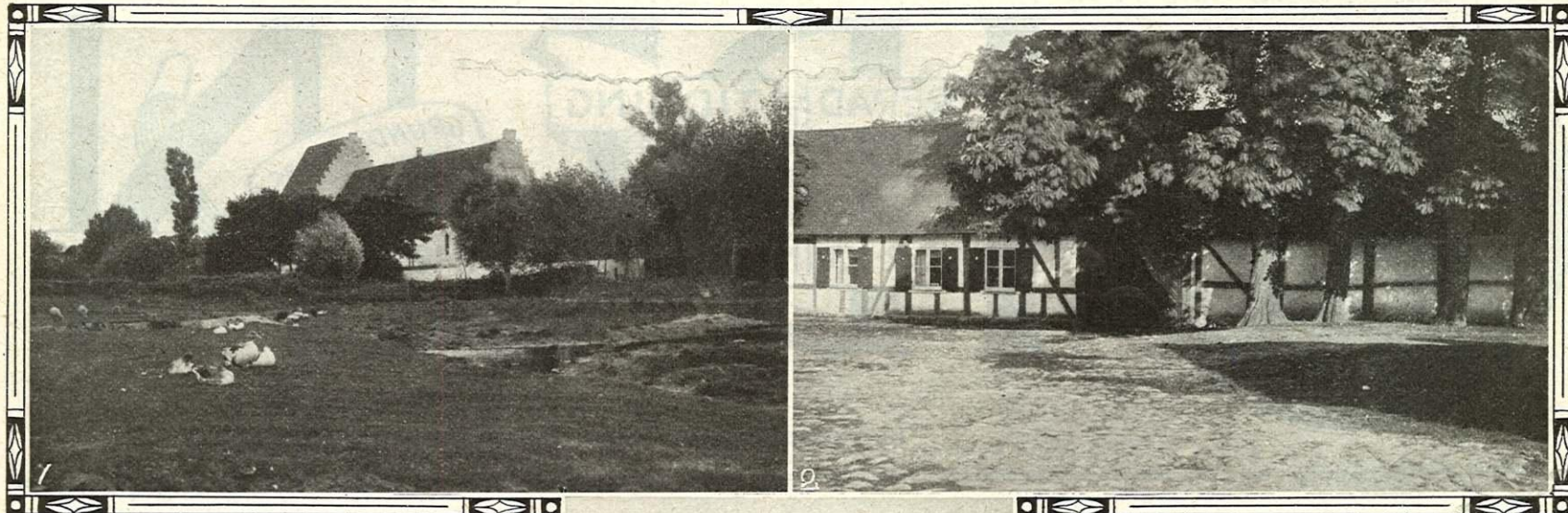
Men nu åter till konstnären.

Gustaf Rydberg är född i Malmö den 13 sept. 1835. Rikets tredje stad är också ett högst måleriskt samhälle — oafsedt att det fostrat så många duktiga målare. Vi behöfva endast gripa i högen för att få tag i — de moderna konstnärerna att förtiga — sådana namn som Alexander Roslin, Per Wickenberg etc. etc. Sedan något år tillbaka är konstnären bofast i sin födelsestad — men så snart sipporna titta fram och lärkorna börja drilla, snörar Rydberg till sitt målarschatull och utser sig en lugn vrå på landet.

I Skanör har han i sommar fullbordat några högst intressanta studier. Och andra äro under arbete. Ibland går det ej just som han önskar. Och hvilken dödlig har ej sina malörer.

Någon tid höll han sålunda på med en studie i grävaderstämning. Men så lyste solen klart några dagar, och Rydberg sysslade med annat.

När han vid lämplig belysning återkom till stuguknuten för att fortsätta det afbrutna arbetet, hade han svårt att hämta sig från den allt annat än behagliga öfverraskning husets ägare beredt honom. Han hade ej rifvit huset — det hade törhända, föranlett af omständigheterna, varit förlåtligt. Men från konstnärlig synpunkt måste vi beklaga, att denne borgare ej aktat för rof att placera en — sädesstack af så

Bilder från Skanör. 1. Kyrkan. 2. Borgmästargården.

kolossala dimensioner framför komplexet i fråga, att det måleriska motivet helt och hållet undanskymdes...

Konstnären hade ej annan utväg än att böja sig för den krassa verkligheten — och skrapa ren den halffärdiga duken.

Jag har anförut detta som ett prof på den stora samvetsgrannhet, hvarmed Rydberg arbetar.

Rydberg är en med Ola Hansson besläktad naturpoet — i fina, läckra, diskreta färger ger han lif åt sina intentioner. En sensibel, förnäm, manlig konst.

Behöfver det sägas, att Rydberg är Skånes målare par préférence. Han är det, har alltid varit det och vill ej vara något annat.

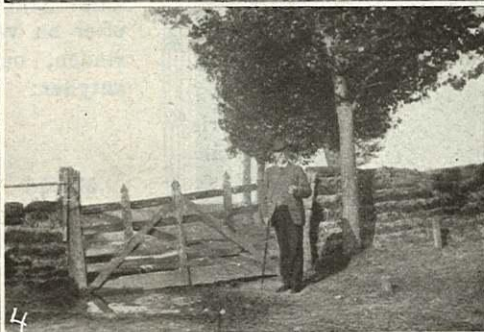
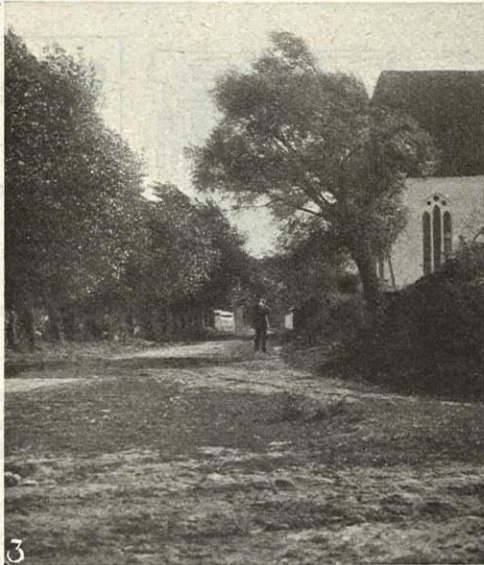
Hvar någonstädes i landet finnas sådana sensitiva luftpartier, som i Skåne. Hvem har bättre återgifvit dem och deras verkan på landskapet än Rydberg.

Och hvem kan numera betrakta ett skåniskt slättlandskap en högsommardag, utan att erinras om hans konst.

Rydberg är i första hand arftagare af de gamla holländarne. I likhet med dessa är han hembygdens målare, frisk, ärlig, ursprunglig som dessa.

I öfver ett halft sekel har hans flitiga pensel strött dukar omkring sig. Allesammans ha de funnit begärliga köpare. Under denna tid har han varit trogen sig själf, gått sin väg, oberörd af kritikens kastvindar och de kämpande skolornas vara eller icke vara.

De 12 årens akademistudier, som han bedref i Köpenhamn, Stockholm och Düsseldorf, ha ej fullmognat hans konst. Det är det dagliga arbetet in i ålderns höst, behovet att tränga fram, alltmera fördjupa innehållet, som hindrat honom från sterilitet, som gör, att han alltfört är stadd i framåtskridande.

port". 5. Gammalt hus. 6. Gårdsinteriör. 7. Gatubild. Foto för Idun af Alfred B. Nilson.

Rydberg är pioniären för det skånska landskapsmåleriet.

Som sådan stod han en gång ensam.

Att Skåne var ett rysligt fult land det var den gången en fastslagen dogm — landet var en pannkaka och ingenting annat. Och för konstnärlig behandling lämpade det sig föga, menade man.

Linné, som grundligt studerat landet, visste bättre besked, men hans entusiastiska uttalanden hade man glömt, de lågo för öfrigt hundra år tillbaka i tiden.

Uppsvensken såg det från landsvägen, på genomfarten till utlandet. Sedan var det från järnvägens kupéfönster, som utslaget fälldes. Hvad man härifrån såg — därefter dömde man.

Då konung Karl XV, Rydbergs beskyddare och vän, en dag tittade in på hans ateljé i Stockholm och genomsåg hans skånska studier och skisser, yttrade han:

— Du har ingenting från Norge. Dit måste du resa.

Nåväl! Rydberg reste i konungens sällskap. Det var ju ett vackert land — tyckte R. — men att tränga in i en främmande natur på riktigt allvar, därtill hade han hvarken tid eller lust.

Han reste åter till sitt Skåne.

Kritiken konstaterade tidigt, att Rydbergs taflor voro bra gjorda, men den kunde ej förstå, att han jämt skulle hålla sig till Skåne. Han kunde väl måla annat, utlät man sig.

I dag står den 75-åriga skånemålaren ej längre ensam. En numerär af omkring 29 mer eller mindre utpräglade skånska målaretemperament står i slutet falang bakom honom.

Nya utsikter — nya landvinningar!

Men Rydberg är fortfarande mästaren, märkesmannen, Skånelandets målare ex professo.

ALFRED B. NILSON.

Ärade husmödrar!

De som köpa utaf
Rosenfors hafregryn och Hafre-Sundhetsmjöl
 få alltid full valuta för sina penningar. Tillverkas under läkarekontroll och erhålles uti alla välsorterade
 speceriaffärer.
 Partilager i Stockholm hos Aktiebolaget Wahlund & Grönblad.
 Vördsammast Aktiebolaget Rosenfors Bruk & Nya Valskvarnar, Rosenfors.

Ur häfdernas skattkammare.

SPRIDDA DRAG UR
UNDER FORN- OCH

NORDISKT KVINNOLIF
MEDELTIDEN AF

IV. Ur fru Mätta Ivarsdotters brev- växling.

KORT TID EFTER det herr Svante Nilsson (af den gren af ätten Natt och Dag, hvilken med hans son den yngre hr Sten antog Sturenamnet) år 1504 hade blifvit korad till Sveriges riksföreståndare, trädde han i gifte med fru Mätta Ivarsdotter. Själ hade han varit tidigare gift med fru Iliana, hvars ätt förde i sin sköld en gädda. Fru Mätta, af dansk börd, hade förut varit gift två gånger, först med norrmannen hr Anders von Bergen, sedan med den märklige norrmannen hr Knut Alfs-son, hvilken hade med den äldre hr Sten Sture uppträd mot den för Sverige och Norge förtryckande unionen med Danmark. Han var höfding på Akershus, när detta belägrades af dansken hr Henrik Krummedike. Hr Knut infann sig för öfverläggning på dennes skepp, men blef där mördad den 18 augusti 1502.

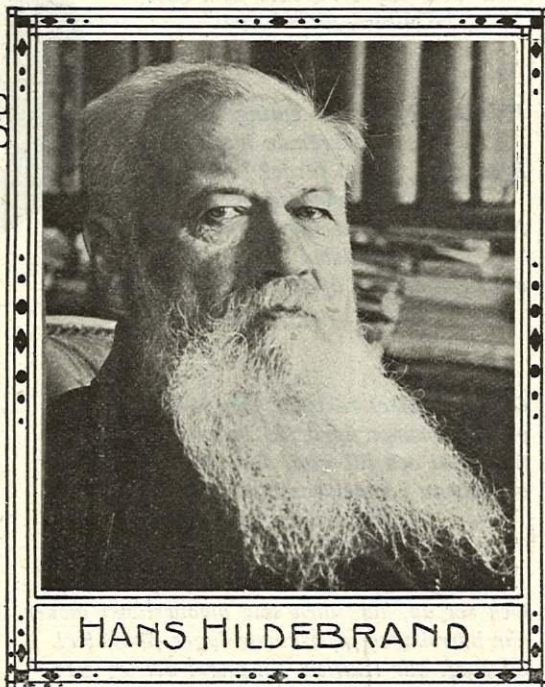
Hr Svante blef således gift med en danska. Den äldre hr Sten Stures maka tillhörde den danska Tott-ätten, hvilken delvis slog sig ned i Sverige. Den yngre hr Sten Stures maka, fru Kristinas farfader, var född i Danmark, men flyttade öfver till Sverige och blef gift med Karl Knutsons dotter. Hans son, således fru Kristinas farbroder, hr Erik Eriksson, blef år 1502 ihjälslagen af västgötabönderna, därför att de ansågo honom hafva visat sig som en landsförrädare genom att för prins Kristiern öppna portarna till det viktiga Elfsborgs fäste. Men de tre riksföreståndarnes gemåler voro trofasta vänner af Sveriges sak.

Bref till, från och om fru Mätta finnas bevarade. De äro mycket belysande för hennes karaktär och för tidens art. De visa hvad en kvinna kunde uträtta under början af 1500-talet. Det torde kunna intressera Iduns läsarinna att taga del af några af dessa bref.

De två första, som här återgifvas på nutidens språk, men med bibehållande i viss mån af skriftsättets ålderdomliga prägel, tillhöra förlofnings-tiden.

Det första visar, hvilken liflig del hon tog i dagens politiska tilldragelser.

“Min ödmjukliga trohjärtans kärlighet Eder värdighet nu och alltid kärligen försänd med Gud. Allra käraste gode vän, kom denne drängen hit till Örebro till mig söndagen näst efter Sankt Eriks dag, och var jag ganska svårligen fruktandes, att han skulle hafva någon annan hastelig tidende än han hade, och såg jag, att det var Per Månssons bref, gjorde jag det uppå Eder tröst, att jag bröt dem upp och såg dem öfver. Är det ock som han säger, så undrar det mig storligen, att herr electus [Hemming Gad, som var vald till biskop i Linköping] icke har underrättat Eder derom, och säger han, att unge konungen [den sedermera Kristiern tyrann kallade] ligger i Kalmar sund med svår makt och den gamle konungen [k. Hans] skulle ligga i Avaskär [stad på Blekinges östra kust] med svår makt uppå sin sida. Allra käraste gode vän, derfore är det ganska rådligt, att I icke gifver Eder till Fin-

HANS HILDEBRAND

land eller sänder för mycket bort af [krigs] folket, om så är i sanning som ryktet går, så att herr electus och den landsändan måtte få undsättning nog med en hast, som I viljen hafva den landsändan försvarad till, men fullkomligen är min tro, att Per Månsson såg icke Kalmare stad sedan I voren där nere. Sade ock drängen för mig, att bönderna icke ville göra någon undsättning, utan med det skäl [vilkor] att de skulle gå man ur huse och slå ihjäl hvar hofman [konungstjänare] som de funno. Men de, som föra sådant rykte bland bönderna, dem borde gifvas stort straff, och drista bönderna på det sättet, göra de icke väl mot Sveriges rike. Allra käraste gode vän, skullen I ock snarliga få min skrivelse med Vallen [någon tjänare] om alla ärenden, men löpa några skepp ut förr än han kommer fram, förglommen då icke det hermelin och de utskurne bukar [af ekorrskinn] I taladen om. Härmed Eder värdighet den allsmäktige Gud befallande och den helga trefaldighet. Skrifvet på Örebro söndagen näst efter Sankt Eriks dag år 1504.”

Utanskriften har följande lydelse: Ärlig välbördig man och stränge riddare herr Svante Nilsson, Sveriges rikets föreståndare, med all kärlek sändes detta bref.

Någon regelbunden post fanns den tiden icke. Ville man sända ett bref, måste det ske genom ett särskildt bud, en s. k. brefdragare, och denne fick vänta på svaret, ifall ett sådant kom i fråga. I detta fall skickades budet vidare till herr Svante. Till det skrifna ordet hade i regeln ett sådant bud hvarjehanda att tillägga muntligen.

Tiden till bröllopet nalkades. Då skref fru Mätta följande bref.

“Min ödmjukliga trohjärtans kärlighet till Eder värdighet nu och alltid kärligen försänd med Gud. Allra käraste gode vän, jag tackar Eder ganska gerna för Eder skrivelse, som jag fick med Peter och så med Sven Skåning, och så för Edra sändningar, som I mig sänden, hvilket jag kärligen vill förskylla med Eder, när Gud vill, att den dag kommer, då mig bör sådant göra. Käre, gode vän, jag har fått Edra fyra skrivelser sedan vi skildes, lydande så, att jag

skulle gifva mig till vägs till Arboga och sedan till Stockholm, hvilket jag ock hade gjort och rättat mig efter Eder skrivelse och efter våra ord, som vi hade tillhoppa, då vi åtskildes. Käre, gode vän, nu kan jag det väl märka, att I hafven fått annat råd till, att den kost [gästbud], som I hafven aktat att göra, ej blir på den dag som sagdt var, hvilket jag ger mig tillfreds med och sätter det till eder hug att göra det när Eder tyckes. Som jag lät Eder förstå den tid vi skildes åt, att jag ville icke till Stockholm förr än Gud fogar den tiden kommer, därför hoppas mig, käre gode vän, att I icke begären, att jag kommer dit förr. Alla de ärenden jag har där kunna väl beställas mig förutan och kan det väl ske, att de äro där, som mg kunna umbära. Käre gode vän, hustru Birgitta, Anders Pederssons, var här hos mig och bød sig till, att både hon och hennes kära husbonde vilja vara Eder till vilja och tjänst hvar I viljen dem hafva. Hade det så varit, käre gode vän, att I haden aktat göra den kost nu i denna sommar, då hade det varit nyttigt på Eder sida och gagneligt, att den goda qvinnan hustru Birgitta hade varit hos Eder en månad eller två tillföre och sett an Edert gagn, förty det kan ske, att den goda qvinnan, som där är [där förmodligen = på Stockholms slott] har föga förstånd till hur sådan kost skall hållas, vore ock Anders Pedersson Eder ganska nyttig där på den tid, eftersom Eder värdighet väl vet, att han varit hos her- rar och förstar i alla sina dagar och hos den gamla drottningen [dr. Kristina, k. Hans' gemål], där han lärt mången skön kost hålla, och menar jag att, utom Eder värdighet skall någon icke finnas i detta land, som är hans öfverman i all förståndighet i den måtta att stå en kost före. Käre gode vän, lät ock hustru Birgitta mig förstå, att fru Ingeborg, hr Ivar Grens [fru] och hustru Katarina i Granhammar ville gerna komma till Eder, när de få Eder skrivelse, och vore det ganska nyttigt, att de goda qvinnor vore hos Eder, när den tiden kommer. Käre, gode vän, som I rörden i Eder skrivelse, att fru Ingeborg [den äldre hr Sten Stures enka] och I lären komma till tals tillhoppa, då vore det ganska nyttigt, att I icke villen förglömma den dom som k. Hans och rikets råd Eder tillsade på hr Sten Sture, och veta Edert eget gagn och Edra kära barns, ty I hafven det nu i makt, om I viljen det icke förtiga. Käre gode vän, det är icke nyttigt, att Edert gods skall längre stå till pant, det är rådligt, att I tagen där intet snack eller förhållning för, att I veten Eder väl förvarad däruti; käre gode vän, tänken ock på k. Hans' ord, som han sade då I haden bud till honom, att han skulle hjälpa Eder, hvad han gaf eder för svar på den tid. Käre gode vän, tagen Eder ock tillvara för den onyttiga kost I hållen med de ryttare, då I kunnen väl sjelf tänka, att det är intet som snarare kan förderfva en herre och ett helt konungarrike än att hålla onyttig kost och tåring. Käre gode vän, tagen mig icke till misstycke, att jag skrifer här så djärf om detta. Gud skall känna, att jag gör det i en god akt.

Begär alltid granit-emaJerade
KOCKUMS Kokkärl
OBS! Fabriksmärket.

Giffria och syrefasta.
Prisbilliga.
Fås på begäran öfverallt
i hela världen.

Cerebos Salt

förhöjer njutningen af ett läckert bord.
Generalagent: Gustaf Clase, Göteborg & Stockholm.

Käre gode vän, jag såge det nödigt, att det skulle gå efter våra ovänners ord och spådom. Käre gode vän, som I rörden i Eder skrifvelse, att jag skulle strax gifva mig till Arboga hvilket jag ingalunda gör förr än jag får en annan skrifvelse och bud, som jag kan mig yttermera efterrätta. Härmed befallande Eder värdighet åt den allsmäktige Gud och sankt Erik konung. Hasteligen på Örebro sankt Johannes' dag [midsommardagen] Anno domini 1504.
Mätta Ivarsdotter.

P. S. Allra käraste gode vän, som I mig ock tillskrifven, att det är kommet i dag och frid, Gud allsmäktig hafver lof att det så är. Där äro så många, som skada hafva fått i denna ofrid, Gud gifve, att vi måtte få något gagn igen. Allra käraste gode vän, bad ock jungfru Katarina mig, att jag skulle bjuda Eder till, att hon måtte komma hem till sitt igen, hvad råd där kunde finnas till. Käre gode vän, vore det så, att I icke kunnen göra Ert bröllop i sommar, då både jag gerna om lof, att jag måtte följa henne dit och se om den del jag och mitt barn äro till akten. Som jag har ock hört, att I viljen till Finland, därför är mig litet gagn eller glädje att vara här efter Eder. Är det så att så sker, då vändar jag ej hvart jag far, men Gud unne mig alltid att spörja goda tidender om Eder. Käre gode vän, bjuden mig ett ändtligt svar igen på jungfru Katarinas vägnar och bjuden henne sjelf till dem, fastän hon vill ingalunda följa mig till Stockholm. Allra käraste gode vän, från det första jag kände Eder och intill nu, då visste jag aldrig minsta stad eller stund, hvar jag skulle finna Eder. Käraste gode vän, hvad tiden har varit mig ganska lång, sedan jag skildes från Eder i Arboga, och huru svårigen I låter Eder längta till Stockholm ifrån mig och huru lång den herredag har varit. Vi hafva fått tidender om den herredag i Danmark har stått och i Tyskland, men inga vissa tidender hafva vi fått af den herredag i Stockholm har stått. Gud gifve, käre gode vän, att de råda så, att det går väl på Eder sida, så att detta höfvidsmannadöme måtte varda Eder utan all skada. Allra käraste gode vän, låten mig snarligen få vissa tidender och skrivelser af Eder, hvarefter jag skall reda mig, och om jag icke skall finna Eder i denna sommar, förty han är alldeles förliden den fagreste tid af honom. Ehvem han har varit till glädje, det känner Gud, att han har icke varit mig till glädje. Allra käraste gode vän, hafven då ömkan öfver mitt fattiga hjärta, som icke kan hugslas i ro utan der I ären, och aldrig hade jag trott, att min eländighet och bedröfvelse skulle varit så stor, som den nu är. Gud tröste mig i mitt elände.

P. S. Allra käraste gode vän, jag ber Eder värdighet vilja veta min perlstickares bästa om de penningar, som fru Ingeborg skall gifva till de ryttare, att han icke blir till akters för den skuld, att han är hos mig. Sätten där en kår [utväg] till, som bär hans del upp till det bästa.

Om vi besinna de trånga former, i hvilka medeltidens lif lefdes — när det icke slog öfver i motsatsen, som kunde blifva vild — måste vi ur detta bref läsa en varm tillgifvenhet, ett lifligt intresse för landets och dess styresmans väl, en vänlig vård om underlydande.

Det är af detta bref uppenbart, att det icke var så lätt för en svensk storman den tiden att hålla en kost, d. v. s. ett stort gästabud med hvad därtill hörde. Andra vittnesbörd peka i samma riktning.

(Forts.)

FRÅN SÅGVERKEN, de stora skogarnes och skogsbrandernas land ha vi mottagit nedanstående målade skildring, som bör läsas med dess större intresse, som dess författare, disponenten

HVAD ÄR det för spring som af vettskrämda hopar, hvad står väl på färde? Ack, hör hur man ropar!
Nu blandas bland stämmorna kyrkklockans ljud och herrgårdens äfven. Bevare oss Gud!
Det är skogen som brinner!

Och se, hvilket rökmoln, som kväfvande ilar, och eldflammar flyga likt brinnande pilar från träd och till träd, dem de sätta i brand och lämna i våldens härjande hand!
Det är skogen som brinner!

Och ser du, hur solen som blodbestänkt glöder, när barrskogen grönskande fager förblöder! Så kvävt blir i luften, till storm det sig ter: det susar och hvirflar allt mer och allt mer.
Det är skogen som brinner!

Och hör, hur det brusar som forsen om våren! Det prasslar bland buskar och rötter i snåren, det sprakar och hväser och dånar. O, hör! Kom, skynda iväg förr'n man kväfves och dör!
Det är skogen som brinner!

Nu tog det i torpstugan, logen re'n flammor! Med nöd man sig räddar ur svale och kammar. Se, nu störtar taket! Ett ögonblick blott och knappt finns ett spår af hvar torpstället stått.
Det är skogen som brinner!

O, kära, o hör, huru djurena kvida, när hemskaste kval de i lågorna lida! Nu stiger ur eldhafvet lufsångstens skri: en gnägning, ett dödsrål — och allt är förbi!
Det är skogen som brinner!

Med vansinnig skräck i de fårade dragen ses torparen hasta till ledet vid hagen och gnyr: »Mina kor, mina får och min häst, som gingo här nyss uppå bete som bäst!»
Det är skogen som brinner!

Han springer omkring och han gråter och klagar: «Nu är jag förlorad på ålderdoms dagar! Jag släpat och slitit och hunnit till sist att samla mig litet, men allt jag nu mist.»
Det är skogen som brinner!

Men nu kommer hjälpen: från hundrade kanter det strömmar af folk uppför bergen as branter. Med allvar i blicken och blodet i brand en här störtar samman till skogsbrynets rand.
Det är skogen som brinner!

Carl A. Lindén i Sundsvall, af bister erfarenhet tydligen själf så väl känner den fruktansvärda fiende, som årligen härjar de stora skogsdistrikten för hundratusentals kronors värden.

Hör, yxhuggen skarpa och manande ljuda. Kommandoord skalla ur skogen och bjuda till kamp emot eldhafvets härjande svall.

Nu dånar ett skott från en skogsjättes fall.
Det är skogen som brinner!

Och längs utmed brandgatan diken vi gräfva, ty här vill på allvar man eldhärden kväfva. Allt brännbart man rödjer och släpar och drar, att ej ens en buske åt elden finns kvar.
Det är skogen som brinner!

Se, nu kommer fienden! Hör, hur det smattrar! Som kulsprutesalfvor det dundrar och knattrar. Pass opp att med löfruskor stäcka hans glöd, att ej den blir tusende trädstammars död!
Det är skogen som brinner!

Omhyärfda af kväfvande rökmoln vi kämpa förtvivladt att tärande lågorna dämpa. Fast nästan förkväfda, af törsten förbi, vi vika dock ej. Mätte kraften stå bi!
Det är skogen som brinner!

«Nu faran är häfd på den nordliga kanten. Nu gäller att genskjuta elden vid branten dærborta i söder,» hörs ledarens rop, där han sitter till häst i sin präktiga hop.
Det är skogen som brinner!

Och alla framåt uti språngmarsch vi ila. Här ges ingen tvekan, här finns ingen hvila. Med yxan på axeln och spaden i hand vi storma iväg utmed skogstjärnets strand.
Det är skogen som brinner!

Nu åter en gala här fälles. I skogen, som står där så skön, i sin växtlighet mogen, vi tända en moteld och öda med flit all näring för branden, som strax väntas hit.
Det är skogen som brinner!

Och ändtligen flammorna, dämpade, svinna, förgäfvades de söka att ungskogen hinna. Dock än flämtar stundom en låga så matt: vår fiendes dödsblick i rökdiger natt.
Det är skogen som brinner!

När sensommarkunklet kring nejdén sig breder, bege vi oss hemåt med värkande leder. Och hvar och en ber af sitt hjärta till Gud att aldrig få höra det skräckfyllda ljud:
Det är skogen som brinner!

Sundsvall, augusti 1910.

CARL A. LINDÉN.

Hvarje husmoder Barngarderoben
bör prenumerera på Prs för helt år 3 kr.: haift år kr. 1:60. Lösnummer 30 öre.

Hvarje sömmerska
likaså. 12 häften årligen.

PÄRMAR

till IDUN 1909 och föregående år tillhandahållas till följande priser: Iduns pärmar, röda med guldtryck kr. 1:50 Iduns romanbibliotek, röda eller gröna 50 öre. Iduns Hjälpreda, röda eller gröna 50 öre. Kunna erhållas i närmaste bokhandel eller direkt från Iduns expedition, om rekvisition och likvid i postanvisning insändes.

Mitt första författarskap.

Herr Redaktör!

NI HAR bedt mig skriva något om mitt första författarskap. Som jag ännu befinner mig midt uppe i mitt allra första författarskap, fattade jag ett ögonblick saken så, att ni ville jag skulle skriva en recension öfver mina egna böcker. Jag kan icke reka till, att jag fann idén synnerligen tilltalande. Om kritikens ideal är att vara så positiv som möjligt, så kan man ju tycka att en sådan själfbetraktelse borde hålla måttet. Men vid närmare eftertanke fann jag dock en del betänkligheter. Det är ju så med det egna, att man både älskar och fördömer det mer än andra ting på jorden. Och det är icke säkert att man älskar minst det man mest fördömer. Det är icke sin mönstergosse, som en mor klemar med, utan sorgebarnet. Och får man tro det gamla bibelordet, så skulle den störste af alla skapare icke heller vara främmande för denna vackra, kvinnliga oersonlighet.

Som jag således inser, att jag blott skulle fuska i den oväldiga och omutligt samvetsgranne recensentens yrke, vågar jag fatta min uppgift litet annorlunda. Jag antar, att ni herr redaktör, frågat mig: När började ni först reagera estetiskt för världen, när sökte ni första gången skapa någon slags bild af det ni upplefvat?

Det första utslaget af denna fantasiens i början omedvetna process minns jag från mitt sjätte år, och jag minns det därför att det renderade mig ett litet kok stryk af min goda moder. Detta blef symbolen för alla de lidanden, som den olycksaliga driften att göra en bild af allt sedermera beredde mig.

Det var strax efter jul. Jag hade nyligen varit med på en släktings begrafning. Nu satt jag en grå och mu'en söndagsförmiddag ensam hemma och hade tråkigt med mina tennsoldater, som jag fått i julklapp. Det var både fotfolk och kavalleri. Jag minns ännu zuavernas röda vidbyxor och de tyska ulanerna med deras flaggprydda lansar och stjälpå säskoppar på hufvudet. Jag var trött på att kriga och såg med djup likgiltighet hur ulanerna drefvo fransmännen på flykten... Då fick jag en idé — om man skulle leka begrafning!

Min spleen kräfde icke ett offer blott. Jag bröt sönder nästan alla zuaverna och stoppade dem i tändsticksaskar, som stodo på trådrullar. Det var begravningsvagnarna. Kavalleriet fick dra dem, sex hästar för hvarje. Kyrkan var ett tomt syskrin, ofvanpå hvilket jag ställde en ringklocka. Kyrkogården var ett schackbräde med de svarta pjäser här och där, torn, bönder och löpare.

Min moder öfverraskade mig under denna nya och intressanta lek. Jag vet inte egentligen, hvad hon fann straffvärdast, att jag brutit sönder alla de vackra zuaverna eller att jag lekte med så allvarliga ting. Jag fick i alla fall mitt kok stryk...

Jag har många gånger senare i fåvitsko försölat min dag och lekt med det som icke är att leka med. Hur det gick till, att den leken omärkligt svälde ut till ett öde, var det ni, herr redaktör, ville jag skulle tala om.

Jag har egentligen inte alls någon lust att tala om den saken, hufvudsakligen därför, att de första pröfvande och osäkra greppen, de första försöken att sätta system i leken, hvilka betydde så oändligt mycket för en själf, inte tillnärmelsevis ha samma intresse för den öfriga världen. Hvad hjälper min försäkran, att jag

hade både himlen och helvetet i hjärtat, när jag skref några rimmade rader i en gymnasistidning. Den bekvämaste posen gentemot de små ungdomssynderna är naturligtvis en ironisk axelryckning, men den är på samma gång ett nedrigt själföfräderi och ovärdig den, som vill se någon kontinuitet i sitt väsen. Och att en sådan gifvne och är en ofrånkomlig nödvändighet, därom kan man vara förvissad.

I Tor Hedbergs drama Mikael säger filosofen något, som går ut på, att hela vår mandom är en sträfvan att ge uttryck åt hvad vi kände och lefde i ungdomen. Bakom ligger den tanken, att ungdomen känner djupare och omedelbarare än mannaåldern, att den är rikare i sitt tvungna tigande, i sitt ifriga stammande. Detta synes mig dock en tvifvelaktig sanning. Just ungdomen söker ängsligt efter uttryck och därför att den ännu ej har så mycket eget att ge, blir den lätt formalistisk och abstrakt. Den kan känna starkt, men icke rikt, och den får form långt förr än innehåll. Ung i bästa bemärkelse är man oftare i början på trettio-talet än under de tidigare år, då allt ännu är en skärande och sväfvande disharmoni af tillväxt, pubertet, studietvång och osäker framtid. Mannens verk — om det är godt — har ofta mer likhet med barnets naiva lek än med den jäktande, ärelystna och fattiga ungdomens oroliga sträfvan och envetna själspeglung.

Jag vet knappt en ömkligare syn än en rödögad och finmig gymnasist med urvuxna kläder och nötta läxböcker under armen.

Men man förblir ju inte evigt gymnasist. Från mina studentår minns jag några situationer, som äro symboliska åtminstone för ungdomens jäktade oro och osäkerhet.

Jag konditionerade en sommar på en stor prästgård någonstans i Uppland. Jag hade visserligen ett eget rum, där jag kunde dra mig undan, men mina elever, två små banditer, af hvilka den äldre var ovanligt lik Malatesta da Rimini, funno snart en nyckel, som gick, och så var det slut med min diktarfrid. Jag belägrades från morgon till kväll och pinades med den mest spetsfundiga grymhet. Då fick jag en dag efter slutade lektioner en idé. Jag praktiserade mig med papper och penna uppför manbyggnadens brandstege. Där satt jag nu på prästgårdstaket med trädgårdens aplar, slätens sädesrutor och de långa åsarnas små enskogar rundt omkring mig och skref sonetter om min ensamhet.

I hela fjorton dar varade härligheten, då upptäcktes min list af banditerna, stegen antrades under förfärliga krigstjut och Malatesta bombarderade mig med grankottar, som han hade fullt i blusen.

Jag måste fara hem för att rädda min själf.

En vecka senare slungade mig ödet ombord på en träångare, destinationsort Dunkerque. Sonetterna blåste af mig på Nordsjön. När vi förtöjde, gick en liten flicka på kajen och gnolade:

Les amours sont facile
les serments sont fragile
comme les joujoux d'un petit enfant...

Jag såg ett rosenskimmer af graciös erotik och kände hjärtat svälla vid aningen om en ny värld. Stack af till Paris. Där drunknade jag i vimlet, blef tämligen stukad och drömde vagt om att någon gång fånga all den kalla lyxen, det eggande skenet i blixtljusnoveller...

Några veckor senare gick man af och an i kyrkgårdsallén uppe i Uppsala under oändliga diskussioner om Kants "transcendentala estetik"

och "medvetandets rena enhet", hela tiden med en obehaglig känsla bakom, att det nog stod ganska slätt till med medvetandets vanliga, borgerliga enhet, den som yppar sig omedelbart i handling, tal och skrift...

Man var som ett instrument med flera hårdt spända, men ostämnda strängar. Det blef en och annan hög och gäll ton, men naturligtvis ingen särdeles skön musik. Man hörde det själf och var sällan lycklig, stundom förtviflad, men kände dock alltid en möjlighet till fylligare anslag och litet mer harmoni någon gång i framtiden. Och man vördade denna möjlighet och gick inte direkt under — åtminstone inte till dato.

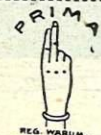
SIGFRID SIWERTZ.

HVAD ÄR DALLI för en dam? frågar helt säkert den undrande läsaren, igenkänner kanske i bilden här ofvan utgifvarinnan af Kvinnligt yrkesregister, fröken Bertha Wiman, och tänker, att fröken W. antagit den korta signaturen som nom de guerre eller telegram-adress.

Dalli är emellertid namnet på en ny själfkokare af tyskt ursprung, hvilken säljes genom fröken Wiman och som hon själf häromdagen hade älskvärdheten att demonstrera för ett antal inbjudna journalister, en demonstration, som afslöts med en läcker frukost direkt ur Dallis cylinder.

Förevisningen gäf vid handen, att Dalli lagar mat som den mest fulländade kokerska, hvartill kommer behaget att man slipper kokerskans fräsande humör. Apparaten utgöres af en cylinder af dubbelplåt, öppen nedåt samt tätt tillsluten af ett lock upptill och försedd med isolerande mellanlägg, det hela placeradt öfver en eldhärd och fasthakadt vid densamma medels en fotställning af gjutjärn. Tändningen sker så att man fyller en fjärdedel af spritbehållaren med denaturerad sprit, lägger glödbriketter på rosten, antänder spriten och placerar rosten öfver flammen. Briketterna böra bli helt glödande. I cylindern insättes nu emaljerade kokskålar för de olika maträtterna — dessa tillagas kalla i sina skålar — jämte isoleringsplattor, apparaten tillslutes med locket, hvarefter den utan vidare skötsel kokar eller steker hvad den fått sig anförtrodd. Äfven vid bakning är Dalli utmärkt. Den ersätter f. ö. spis, gaskök, fotogenkök, bakugn m. m., är outhärlig för husmödrar, seglare, sportmän, i villor etc. Dess pris varierar från 19 till 50 kr., och vill ni i detalj ha reda på apparatens många goda egenskaper, så gör ett besök hos fröken Wiman, Regeringsgatan 46, som beredvilligt visar er hur Dalli arbetar.

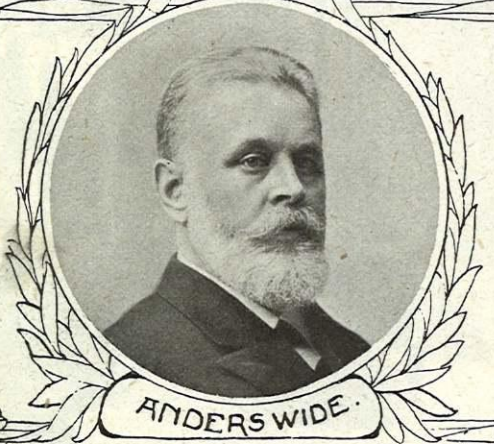
Innan 7 kr. betalas för ett snörlif, bör ifrån Franska snörlifssömmeriet i Stockholm, 1 Norrmalmstorg, 1 tr., dess illustrerade priskurant rekvireras.

Salamander alla sorter.
Enhetspris 15,—
Dam- & Herr-Skodon Lyxutföring 18,—

Från det nya Sundsvall. Ett norrländskt Skansen.

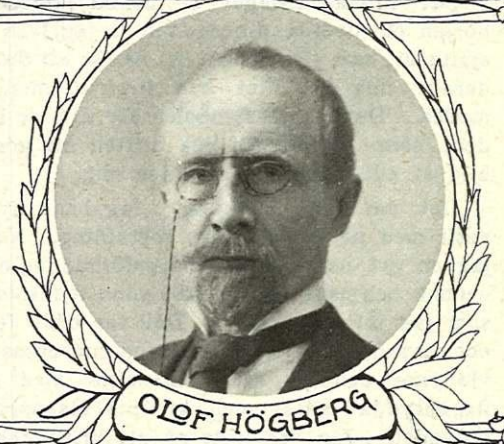
ANDERS WIDE.

Medelpads Fornhem och hemslöjd.

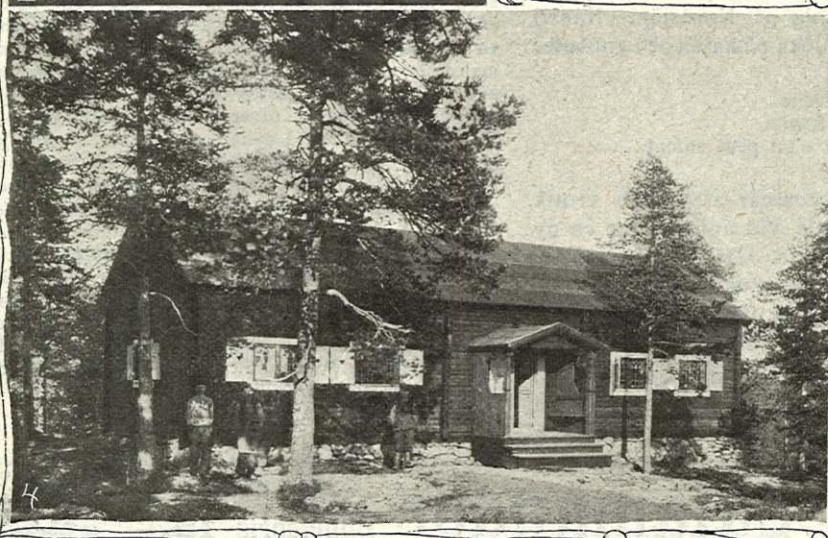
AF ALLT NYTT och vackert, som under de senaste tjugu åren vuxit upp ur det gamla Sundsvalls aska, är det ingenting, som så gläder den hembygds-käre medelpadingen som det storverk Medelpads Fornminnesförening här åstadkommit — detta "Skansen" i miniatyr, på mindre än fyra år framtröladt uppe på Norra Stadsbergets krön, där det ligger likt ett gammalt kostbart smycke, förtäljande både gångna tiders historier och samtidens benägenhet att lyssna till dem.

Den som först väckte tanken på en fornminnesförening i Medelpad var professorn och föreståndaren för Gymnastiskt-ortopediska institutet dr Anders Wide, ättling af en gammal Sundsvallsläkt och därtill en af hembygdens hängifnaste söner.

Under sina årliga resor upp till födelsestaden bearbetade han sinnena för sin idé, både där och ute i landsbygden, och hade härunder en outtröttlig och lika intresserad bundsförvant i vännen Olof Högberg, som ju därjämte är en auktoritet i allt som hör till norrländsk fornforskning.

OLOF HÖGBERG

Och så — en vacker dag hade de sin medelpadska fornminnesförening färdigbildad. Detta hände i slutet af år 1906 — och under de mest lofvande förhållanden. Ty inte blott de ekonomiskt stödjande krafterna hade satts i rörelse af denna hembygdskärlekens värmebölja, utan äfven de många nödvändiga medarbetarne där ute i bygderna — alla hade de fått kännning af dess medryckande makt.

Visserligen hade de båda grundläggarna under sina färder vidt omkring i socknarna kommit underfund med, att här åtskilligt varit fördoldt för föregångsmannen Hazeli skarpa blick. Men knappast hade de dock väntat, att så mycket gammalt värdefullt kulturgods skulle komma fram i dagen och bjudas dem som nu blef fallet.

De raskt växande samlingarna, som till en början fått sig tillfällig plats anvisad i Sundsvalls Tekniska

skolas lokal, behöfde emellertid ej alltför länge vänta på eget hus och hem. Det lifliga intresse, som drifvit dem fram ur hundraåriga gömmor, tycktes inte vara af det hastigt svalnande slaget. Och ej fullt två år efter föreningens födelse uppläts åt den genom beslut af Sundsvalls stadsfullmäktige ett nära 6 tunnland stort område i nya stadsparken å norra stadsberget, omedelbart gränsande intill den härligt belägna turistpaviljongen. —

Här uppe hade nu den unga föreningen godt utrymme för sitt blifvande fornhem. Och de uppgjorda stora planerna om att en gång på egen tomt få uppföra en äkta medelpadsk bondgård med alla tillhörande hus, fäbodrar, kvarn, m. m. tycktes inte

1. Utsikt öfver Sundsvall från Norra Stadsberget. 2. Trampmangeln på Medelpads fornhem. 3. Skvaltkvarnen på Medelpads fornhem. Nils Vide foto. 4 o. 5. Exteriör och interiör af Bredsjöstugan. J. Th. Höglund foto.

6. Bondbröllop i Medelpad. 8. Brudfölje. J. Th. Höglund foto. 7. Medelpadsdräkter. Grupp från Hemslöjdsföreningen. 9 o. 10. Medelpadsdräkten. M. Kihlbaum foto.

heller höra till de fåfånga önskingarna. Ty endast ett par månader senare var den egna gården verklig — och därtill en riktig fornminnesskatt: den omkring 150-åriga långstugan från Bredsjö gamla finnby i Ljustorp, hvilken, jämte en åldrig "kalkkvarn" från samma socken, blifvit skänkt till föreningen af direktör E. A. Enhörning på Kubikenborg. Och nu står den gamla stugan — sedan förra hösten — färdig och hemtreflig på sin nya tomt, tills vidare inrymmande en del af de intressanta fornminnessamlingarna.

Den lilla skvaltkvarnen har fått den mest pittoreska plats som kan tänkas, vid en sorlande bergbäck, där ett jättstenblock i skuggan af en

smärt, lätvuxen gran ger en alldeles särskild färg åt det stämningsfulla kvarnstället. Och ännu mycket mer är under arbete häruppe. Bland annat kommer fornhemmet att inom kort få sin egen kyrka, som till arkitekturen blir en kopia af Lidens och Alnö gamla kyrkor. Inredningen kommer att göras efter det synnerligen vackra kapellet i Galtström. — — —

Ja, jag har sagt, att hvad här gjorts och hvad här finnes att se mer än allt annat fröjdar den äkta medelpadins hjärta. Därför må jag också tillägga, att den atton för ej länge se'n, då jag för första gången gick där uppe på det nya fornheomsområdet, står för mig som en af sommarens högtider.

Öfver all beskrifning härligt är det att vandra på de slingrande vägarna i denna stilla, högstammiga furupark, som här och där öppnar

sig i en glänta, där hafvet och fjärden, dalen och skogshulten långt bortöfver skymta fram för att från den högsta platån — Bredsjöstugans stora förgård — breda ut sig i all sin stolta fägring.

Jag hade också fått mig en vägvisare, som förstod att glädjas åt all denna yttre skönhet, och hvilken inte mindre, utan till fullt värde uppskattade det som växte upp under byggande och samlande människohänder där inne mellan tallarne — en, som gick här liksom hemma hos sig och visade fram hvarje gammal sak med nästan faderligt öm stolthet.

Han var också fornminnesföreningens intendent och ene grundläggare och bär det kända och välklingande namnet Olle Högberg — eller "Vreden" som han numera oftast nämnes här uppöfver.

Han hoppades nu, att Bredsjöstugan äfven till sitt inre snart skulle få en fullt stil- och tidsenlig utstyrsel. En del fanns ju redan i möbelväg bland samlingarne här såsom en "dragkista" af aktningvärda dimensioner och lagom ålder, en skåpsäng, takfågel och åtskilligt i husgerådsväg. Äfven "herrestugans" — det största eller gästbadrummet — hundraåriga tapetmålningar kunna försvara sin plats, om de än ej äga samma ålder som stugan. De äro i alla fall ytterst dekorativa och ge en god bild af sin tids naiva allmogekonst. —

För öfrigt äro stugans trenne rum till trängsel fyllda af etnografiska rariteter — hvilka till en del ej ha sin make ens bland Nordiska museets samlingar.

"Men" — säger min följeslagare — "det här är inte allt. Si, det är så, att samlingarne ska snart flytta in i egen stor museilokal. Och där ha vi nu resten."

Den nya lokalen låg ej långt bort. Den är en gammal egendomlig byggnad — en s. k. "trampmangel" — välbekant för hvarje infödd sundsvallsbo — och har under ett par mansåldrar tillhört den Wideska familjen, som nu skänkt den till fornhemmet.

Och ett rymligare och bättre museum för Medelpads forminnen kan ej tänkas. Här — uppe på den öfre botten, där det väldiga tramphjulet sticker upp sin hvälfda stegbana — finnes resten af samlingarne, ehuru ännu ej fullt ordnade. Sammanlagdt uppgå de nu till öfver 4,000 nummer — ett i sanning vackert resultat på denna korta tid. Och här i den stora tvåvåningar höga trampmangeln finnes god plats för åtskilliga tusental till.

Synnerligen rikhaltig och värdefull är samlingen af "mangelträd" och "lingrenar". Bland gamla sadlar från olika tider finnes också en fruntimmerssadel, märkt K. M. D., som enligt sägen lär ha tillhört Karin Månsdotter — drottningen af medelpadsk allmogesläkt.

Innan vi lämnade detta innehållsrika och intressanta förvaringsrum, öppnade intendenten och diktaren gafvelväggens massiva fönsterluckor. "Tror ni, att något museum i världen har en sådan utsikt?" — sade han. — — Den frågan har blott ett svar: en stilla, andaktsfull tystnad inför hembygdens underbara skönhet. — —

Ja, de kunna i sanning ha rätt att känna sig stolta öfver sitt verk, dessa båda: — "roten och upphovet" till det "Skansen" Medelpad nu äger en begynnelse till.

Det har också hittills följts af en mer än vanligt god tur och tycks från början blifvit ett kärt barn, synnerligast för alla de medelpadningar, som af olika orsaker satt bo på främmande grund, ty från dem har hittills det betydligaste ekonomiska stödet kommit.

"Och så ha vi "skrömt", si — i Bredsjöstugan, så att inget ondt vågar sig hit," anförtrorde mig "Vreden".

I nära sammanhang med fornminnesföreningen står ett annat företag, som helt nyligen påbörjats i Sundsvall, och hvilket äfven det har sin rot inom den Wideska släkten. Det är Medelpads Hemslöjdförening, och den som skapat denna lifskraftiga förening och härvidlag visat sig äga samma speciella egenskaper som vår kända Lilly Zickerman, är fru Anna Wide, en svägerska till professor W.

Efter en knappt mer än ettårig tillvaro har den nya Hemslöjden att framvisa en mängd prof på gammal medelpadsk konstfärdighet, särskildt inom spets- och textilbranschen. Utomordentligt vacker är den s. k. "näfverspetsen", som fått sitt namn af att gummorna och pigorna, hvilka utförde detta slags spetsöm under valltiden i skog och fåbodas, spände upp arbetet öfver breda näfverremсор. Spetsarne används i allmänhet till lakan och kuddvar och togo sig präktigt ut i de uppbäddade skåpsängarne. "Näfverspetsen" lär emellertid ha förekommit i flere af de norrländska landskapen.

Det icke minst intressanta af de fynd, som genom Medelpads Hemslöjd kommit fram ur gamla gömmor, är den länge saknade medelpadskas nationaldräkten.

Denna vår senast upptäckta landskapsdräkt, som helt nyligen undergått pröfning af Nordiska Museets sakkunnige och befunnits vara äkta, är också utomordentligt prydd och klädsam. Den modell, som Hemslöjden nu innehar för vidare kopiering, härstammar från Torps socken och är en väl bibehållen omkring 200-årig ungmorskläanning. Kjolen, som knäppes kring midjan i tät rynkning, är väfd af s. k. "regnbågsty" i saftiga, vackra färger. Tröjan, af hvitt linne, har ärmlinningar och krage broderade i rödt och blått viggmönster. Till denna finnas två lifstycken, det ena af röd- och hvittruttigt bomullsty med skört och tennmärlor. Det andra är af gul-

* Ej Borgsjö, som förut på grund af feluppgift blifvit sagdt.

FRU ANNA WIDE.

brunt, konstmässigt siradt skinn med skörtet utskuret i tungor. Vid kjollinningen fästes med tennkrok en sidväska, sydd med tenstrådkantadt applikationsbroderi. Denna påminner ganska mycket om Delsboväska. Hufvudbonaden är bindmössa af siden, rikt sömmad med silke i olika färger samt "spetsstycke".

Detta "stycke" utgöres i sin finaste form af en bred, utsökt vacker spetsknypling, och man har tänkt, att den kunde vara prof på någon gammal hittills okänd medelpadsteknik. Efter noggranna efterforskningar, gjorda af en bland våra skickligaste specialister, har det emellertid nu konstaterats, att mönstret till dessa bindmösstycken har på 1600-talet tillhört Vadstena kloster.

Den till dräkten hörande söljan är konstnärligt arbetad och ej olik hälsingedräkternas smycken. — — — — —

Härmed vare för denna gång nog sagdt om det, som i de medelpadskas bygdena under de senaste tiderna blifvit utfördt på hembygds-kärlakens mäktiga bud.

MARIA RIECK-MÜLLER.

I vaxblekeriet ännu en gång.

PÅ SAMMA GÅNG jag ber att få tacka "Intresserad" för det otvetydiga intresse han visat min artikel i nr 32 af Idun och för hans välvilja att vilja upplysa mig om förmenta misstag angående vaxblekeriet etc., vill jag nu återgälda denna välvilja med att taga "Intresserad" ur hans oro. Några misstag förekomma ej i min artikel. Jag vet fullväl hvad jag skrifer och kan äfven stå för det. Jag ber den okände någon, som döljer sig under "Intresserads" signatur, vara öfvertygad om, att jag ingalunda tar det att skriva en artikel till denna högt aktade tidning — och genom den till större delen af Sveriges folk — så leger, att jag ger uppgifter blott och bart hämtade från den person jag intervjuar, till och med när denna person är så vederhäftig och i allo samvetsgrann som fröken Hanna Sandell. Naturligtvis önskar jag och behöfver ett subjektivt intryck af den person jag skall skriva om, men *därjämte* skaffar jag mig noggranna och fullt tillförlitliga uppgifter af utomstående, i förhållandena initierade, dock opartiska personer. Hvad "Intresserads" intervju med garverifabrikör Fogelberg beträffar, vill jag ingalunda tro, att fabrikör Fogelberg med vett och vilja lämnat sanningslösa uppgifter, men om man vid den höga åldern af 85 år missminner sig en smula är ej underligt. Utrymmet hindrar mig att närmare ingå på den gamle mannens yttranden, men exempelvis vill jag påpeka, att Fredrik Runstedt, som han där nämner som vaxblekare, aldrig någonsin haft med vaxblekerierket att göra. Lika felaktiga äro de flesta andra af "upplysningarna". Kunde jag glädja "Intresserad" med att säga ett namn på ännu en svensk kvinna som vore vaxblekerska, så skulle jag gärna göra det. Men en sådan finns ej. Alltså måste jag ännu en gång fastslå att fröken Hanna Sandell i Säfsjö i närvarande stund är Sveriges enda vaxblekerska.

Visingsö den 30 aug. 1910.

ULLA LINDER.

LÄS!

Några äldre årgångar realiseras till betydligt nedsatta priser och erbjudas för dem, som förut ej äga desamma, en billig, omväxlande och lärorik lektyr. Mot insändande af nedannämnda belopp till Expeditionen af Idun, Stockholm, erhålles inom Sverige portofritt:

Idun 1892 2:—
Idun 1893 (nr 1 felas) 2:—
Idun 1895 (utan julnummer) 2:—
Idun 1904 (med julnummer) 4:—
Idun 1906 (utan julnummer, nr 25 o. 52 felas) 4:50
Idun 1907 (med julnummer) 5:—

Idun 1908 (med julnummer) 5:50
Idun 1909 (med julnummer) 6:—
Iduns julnummer 1894 0:20
Iduns julnummer 1895 0:20
Iduns julnummer 1905 0:50
Barngarderoben 1905, komplett 2:—

LÄS!

Ametisthjärtat.

Novell af Anna Maria Roos.

(Forts.)

NU ÄR HON inne i den lilla kammaren hos sin mor. Hon går omkring och sysslar med hvarjehanda, och under tiden gnolar hon på en munter liten visa.

— Du är glad i afton, barnet mitt, säger modern.

— Ja, vet du, det var ett så dejligt solskenet ute i parken i dag, säger Marie och ler.

Jag ser dem åter gå tillsammans, Marie och den främmande herrn... Jag ser dem skymta förbi den ena gången efter den andra... Det är förunderligt hvad de ofta mötas — antingen Marie går bort med sitt arbete eller hon går ut och promenerar — nästan alltid möter hon Aage. Aage heter han — det har han talat om — Aage Frijs. Marie tycker visst det är ett vackert namn; ibland när hon är ensam, säger hon det helt sakta för sig själf. Och då ler hon.

Det har blifvit vinter. När de mötas, är det ibland dimmor eller snöstorm. Men Marie märker det visst knappast.

Nu sitter hon tillsammans med sin mor i den lilla vindskupan — hvardera vid sitt arbete.

— De äro ändå melankoliska, dessa mörka vintermånader, säger Maries mor. Bara regn och rusk. Det är så länge, längese'n en strimma sol föll in här i kammaren.

— Nej, säger du det, mor, svarar Marie. Jag tycker det är alltid solen nu för tiden.

Nu ser jag åter den gamla damen i den prakfulla violetta sammetsklädningen och med de äkta spetsarna. Hon sitter i en fåtölj med förgyllda karmar, och framför henne står en ung man — det är Aage.

Nu vet jag hvem Aage är lik — det är den gamla damen. Och det är inte underligt, — det är ju hans mor — jag hör honom kalla henne mamma.

— Å, säg mamma, har du inte något gammalt smycke, som du kan ge mig, frågar han — något som du inte alls bryr dig om? Jag har just nu en liten kärlekshistoria, du förstår, och det skulle passa så bra att komma med en liten present — det skulle nog göra effekt —, men jag har så ondt om pengar så du kunde just ge mig något — det får gärna vara någonting alldeles värdelöst — — —

Jag ser inte i den gamla damens ansikte en skymt af ogillande vid sonens häntydan på sin kärleksförbindelse och på att den kunde få en god utgång tack vare en liten gåfva. Hon ser lika kall och rak och förnäm ut som vanligt; förmodligen tycker hon, att en fattig liten flicka inte gärna kan få någon bättre uppgift än att för en tid roa hennes son.

Hon reser sig upp och går fram till den smala chifonjén med inläggningar i form af medaljonger; hon sticker ned handen i den blå och hvita potpurrikrukan. Två små ametisthjärtan tar hon upp och synar dem uppmärksam.

— Den här är lite felaktig, säger hon; stenen har ingen jämn färg, den är hvit nedtill. Den kan du få till ändamålet.

Och hon räcker ametisthjärtat åt sin son, och han stoppar det i sin västficka och går.

Marie sitter vid fönstret i vindskupan, lutad öfver sin sybåge. Men hon broderar icke mycket flitigt i kväll. Allt emellanåt sticker hon handen in under nätteldukshalsduken, som täcker hennes hals, och drar fram ett litet

ametisthjärta, som hon bär hängande i ett smalt svart sammetsband.

— Aage — hviskar hon helt sakta, Aage — Och så kysser hon det lilla hjärtat. Hvad det glittrar, det lilla ametisthjärtat! De sista strålarna af den sjunkande solen falla in i kammaren, och i dess sken ser Marie alla ljusets färger glimma i det lilla smycket. Där är den ljufvaste rosa, där är det blidaste blå, där är syrenens vårligt smältande färg, där är dagdroppens klara, genomskinliga glans.

Åter kysser Marie det lilla hjärtat — hon kysser det om och omigen — häftigt, lidelsefullt. Så kastar hon en blick bort emot modern. Jag kan läsa hennes tankar. — Hon tänker: Ibland är det ändå rätt bra, att inte mor ser så väl. Annars skulle hon ju inte kunna undgå att se hur lyckan lyser ur hennes lilla Maries ögon. Men mor får ingenting veta än — Aage har sagt, att jag ännu inte till någon människa får tala om honom. Hans föräldrar äro ju emot hans kärlek. Men snart kommer han i alla fall hit till mor och begär min hand.

Åter kysser hon det lilla ametisthjärtat. — Nu känner jag lifvet, hviskar hon. Ty nu vet jag hvad lyckan är. Lycka — det är icke något stort och glittrande, som lockar i fjärran, det är något så ljuft och stilla och innerligt, som vi trycka till vårt bröst under glädjetårar. — — —

Jag ser Marie och Aage gå genom en skog, där boklöfvet lyser vårgroent och solen leker i strimmor på markens röda löf. Marie bär blommor i händerna — blå och hvita sippor —, och hennes stora grå ögon ha ett underbart skimmer af lycka.

Nu komma de fram till ett värdshus — ett tarfligt litet värdshus, som ligger inne i skogen.

Men Aage känner visst till det. Han går fram till värdshusvärdens, en tjock karl, som står i dörren i skjortärmarna — och säger något med låg röst till honom och trycker något i hans hand — en sedel är det visst — och värden nickar och flinar till. Så följer han de båda upp för en trappa och för in dem i en sal däruppe, och så går han ut och kommer tillbaka med en bricka vin och två glas och sätter det på ett litet bord, som står bredvid en bred schäslong. Och så går han ut igen. Och som han går, tittar han sig om på de båda unga och flinar igen — ett otäckt flin.

Det är en tarflig, smutsig sal; schäslongen har ett flottigt öfverkast; på väggarna hänga ett par färglagda litografier i glas och ram; på ena kortsidan står ett smalt blyert. Två ljus stå på klaveret, men det ena är redan nedbrändt. Det andra tände värden, innan han gick. Ty det har börjat skymma.

Aage har hållt vin i glaset och bjudit Marie; hon vill först inte dricka, men han säger, att hon måste skåla med honom för deras lycka.

Då ler hon, och så dricka de bägge i botten. Så går Aage bort till dörren — det är bara en enda dörr till denna sal —, och så läser han dörren och stoppar nyckeln i fickan. Marie märker det inte — hon sitter och ser med ett lycksaligt leende på sina blommor, på hvitsipporna, som redan äro halfvissna.

Nu går hon fram till klaveret och slår an några toner — sätter sig så ned och börjar sjunga. Hennes röst är varm och mörk till färgtonen liksom hennes ögon, det är en vemodig liten folkvisa hon sjunger; hennes nyss så lyckostrålände blick får en skuggning af svärmod.

Men Aage får ett uttryck af otålighet. Han går fram till henne, lägger armen om hennes lif och för henne bort från pianot, fram emot

schäslongen; där sätter han sig ned, drar henne intill sig och säger med ett smekande tonfall i stämman:

— Säg mig, Marie, älskar du mig så högt att du för min skull vill offra något?

Och hon svarar med hänförelse i blicken och med skälvande lidelse i tonen:

— Du vet, Aage, att jag älskar dig så högt, att jag för din skull gärna ville offra mitt lif.

— Om du kunde göra mig en stor glädje, en mycket stor glädje — skulle du då vilja ge bort något, som är för dig mycket dyrbart?

— Ingenting äger jag så dyrbart att jag icke med glädje skulle ge det för att få göra dig lycklig.

Då sluter han henne hårdt i sina armar och hviskar till henne med en stämma, som blir hes af passionen:

— Du har lofvat det, Marie... Håll nu ditt löfte — gif mig dig själf — — —

Jag ser Marie sittande i en täckt vagn och Aage vid hennes sida. Det är i den tidiga morgongryningen; de äro på återväg ifrån det lilla värdshuset i skogen.

Maries ögon stråla — liksom i ett rus af lycksalighet.

— Min älskade, hviskar hon, min älskade, — för evigt din... —

Men öfver hennes älskares ansikte ligger redan ett drag af slapphet, af måttnad... —

— Hon är alldeles för sentimental, tänker han.

Och han ihågkommer andra flickor, som tagit hela saken på ett mycket mera trefligt och pikant sätt.

— För öfrigt är hon då verkligen ingen skönhet, tänker han, i det han ser på henne från sidan. — — —

Jag ser åter Marie. Men det måste ha förgått en lång tid — flera månader. Hennes drag äro tårda, och hennes gestalt är förvandlad. Men det som isynnerhet är förändradt är hennes uttryck. Hon har en min som af spänd, ångestfull väntan.

Och åter kan jag se hennes tankar.

Hon tänker ständigt på Aage, hon väntar ständigt på honom. — Men hon har inte sett honom sedan den morgonen, då de åkte hem från det lilla värdshuset i skogen. Han hade sagt henne, att han måste resa ner till Holstein, till släktingar; dock skulle han snart komma tillbaka, hade han försäkrat.

Men veckor ha gått, månader ha gått, och hon har icke sett honom, icke heller fått en rad ifrån honom. Hon vet icke hvar han bor i Köpenhamn — när hon frågat honom därom, har han alltid slagit bort saken — ej heller vet hon hans adress i Holstein; och hon kan sålunda icke skriva till honom.

Jag ser henne gå i den park, där de första gången möttes... Jag ser henne gå de gator där de brukat träffas... Sökande, spejande ila hennes blickar omkring... Men hon möter honom aldrig.

Nu ser jag henne sitta hemma i den lilla vindskupan, lutad öfver sitt broderi. Hennes mor sitter med sin stickning och med sin gröna skärm öfver ögonen. Jag hör modern säga, att hennes syn på sista tiden blifvit ännu sämre än förut, och åter lyss jag till hvad Marie tänker: att det är nog godt att mor ej ser så bra. Annars skulle hon väl märka, att hennes dotters kinder blifvit än blekare än förr, att hon fått mörka ringar under ögonen, att hennes gestalt är förändrad. Hon skulle ha gissat den sorgsna hemlighet, som hennes dotter nu döljer för henne. Hur skulle hon icke sörja, den gamla, om hon finge veta den! Hon som bru-

Uppgif lifvidd (under armarna), midjevidd och kjollängd erhåller Ni till Eder figur fullt tillförlitliga, moderna och eleganta Pappersmönster. Erhållas omgående till nedanstående pris inom Sverige: Bluslif 40 öre, Kjolmönster utan släp 50 öre, Prinsessklädning 75 öre, Reformdräkt 75 öre, Barndräktmönster 50 öre, Kragmönster (Pellerin) 50 öre, Kappmönster 60 öre, Nationaldräktmönster 1 kr. Mönster kunna äfven beställas efter andra än våra modeller. Beställning skall då åtföljas af den modell som önskas. Priset är då dubbelt mot det vanliga. Expedieras portofritt inom Sverige om rekvisition åtföljd af likvid insändes till Norrlandsgatan 16, Stockholm, Mönsteraffären "Chic".

kar säga, att en fattig flickas enda rikedom är hennes heder.

Maries hand famlar efter det lilla ametisthjärtat; hon drar fram det, och brännande äro tårarna, som falla därpå...

Det är skymning — jag ser Marie gå ute på gatan — hon har varit och lämnat bort ett arbete, som hon fått färdigt. Hon går helst ut i skymningen numera — hon är rädd att folk skall se hur förändrad hon blifvit.

Jag känner igen den gatan där hon går — det är en af de finare gatorna — ja, det är själfva Bredgade.

Där står en flicka i dörren till en handskbutik. Marie ser på henne och vänder så bort hufvudet och påskyndar sina steg. Det måtte vara någon hon känner, och hon vill visst undvika att bli sedd. Men flickan har fått ögonen på henne och tycks också känna igen henne.

— God afton, Marie Larsen, ropar hon.

Marie måste stanna.

— God afton, Fride Paulsen, svarar hon.

Och hon kastar en hastig, skygg blick på Fride — hon undrar om hon märker någonting.

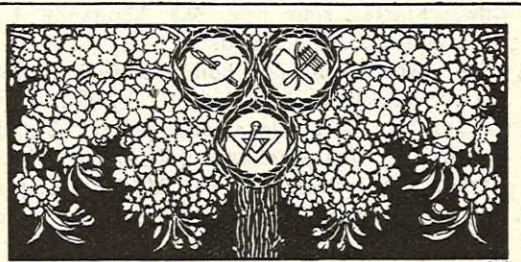
Nej, Fride märker ingenting. Det är ju också ganska skumt. Fride säger:

— Det är förfärligt länge se'n jag såg dig, Marie!

Och hon tillägger med ett muntert litet leende: — Ja, du har kanske blifvit alldeles för högfärdig för att umgås med dina gamla vänner. Du har ju sådana fina bekantskaper nu för tiden!

— Hvad menar du, Fride! säger Marie med förvirradt utseende.

— Å, det vet du nog, skrattar Fride. Det är inte värdt du gör dig till! Jag såg dig ju flera gånger i våras, då du gick och spatserade med grefve Schackendorff-Frijs. Jag känner godt igen honom, jag — han har flera gånger varit inne och köpt handskar här. Och en

BILDANDE KONST.

KONSTFÖRENINGEN har invigt sin nyrenoverade lokal med en utställning af främmande länders grafiska konst, som är i hög grad värd att uppmärksammas. Samlingen tillhör herr Torsten Laurin och omfattar främst ett stort antal franska grafikers verk af modern riktning, vidare ett par tyska konstnärer, några engelsmän och amerikanare samt en holländare.

Den franska afdelningen har gifvet de mest bestickande numren, därom kan ej vara tu tal. Här möter man Forain, Steinlen, Louis Legrand, Manet, Millet för att ej nämna en sådan linjernas och karaktäristikens öfverdängare som Toulouse-Lautrec m. fl. Det är landskap, porträtt, karikatyrer i etsning, i litografi, utförda med ett raffinemang i linjer och skuggor, och rövande en satirisk kraft eller intensiv stämmingsstyrka, på hvilkas galliska ursprung det är omöjligt att tvifla. Af tyskarnas är Struck med sitt porträtt af Gerhard Hauptmann märklig. Med glädje och beundran dröjer man inför engelsmannen Seymour-Hadens ytterst nobla små landskap och konstaterar hans landsman Brangwyns underbara teknik med dess virrvarr af ljus- och skuggeffekter i de stora Londonbilderna.

Utställningen i sin helhet är en af de konstnärligt förnämaste och temperamentrikaste vi haft på mången god dag.

vacker och treflig herre är han, det nekar jag visst inte till.

Marie vacklar till ett tag — det ser nästan ut som om hon skulle falla omkull. Nej, hon behärskar sig. Men hon säger hastigt farväl till Fride — hon måste hem till mor, som väntar på henne. Och så skyndar hon bort.

Det är natt: Marie och hennes mor ligga båda i sina sängar. Den gamla soffer, men Marie icke. Dock gråter hon ej. Hon bara ligger och stirrar på den hvita månstrimma, som faller in i kammaren, och hennes ögon äro så stora och förtviflade som jag aldrig sett dem förr.

Så att hennes älskare är en så fin och förnäm herre! Då kan han ju aldrig vilja gifta sig med lilla fattiga Marie Larsen, som förtjänar sitt bröd med att sy broderier. Och om också han skulle vilja det, så har han förstas förnäm släktingar, som inte tillåta det. Och det är väl därför han icke kommit tillbaka — han vet att han aldrig kan uppfylla sitt löfte att gifta sig med henne.

Så det är slut då... slut med hennes drömmar om lycka, slut med hennes drömmar om kärlek...

Mor hade då rätt: de ledde blott till olycka, de drömmarna. De gamla ha då rätt, när de säga, att man får vara nöjd blott man har det så att man kan stilla kroppens hunger... Själens hunger — hjärtats hunger — dem gör man visst bäst i att söka kväfva så snart man möjligen kan.

Nu glida hennes fingrar in under linnet — hon griper det lilla ametisthjärtat och håller fram det i månlyuset. Hon betraktar det uppmärksamt — nästan som om hon aldrig sett det förr. Och så säger hon sakta, men med ett skärande bittert tonfall:

— Nu känner jag lifvet! Ty nu vet jag hvad olycka och förtviflan är. Du lilla hjärta — nu vet jag hvarför du är lik en tår, som frusit till is... (Forts.)

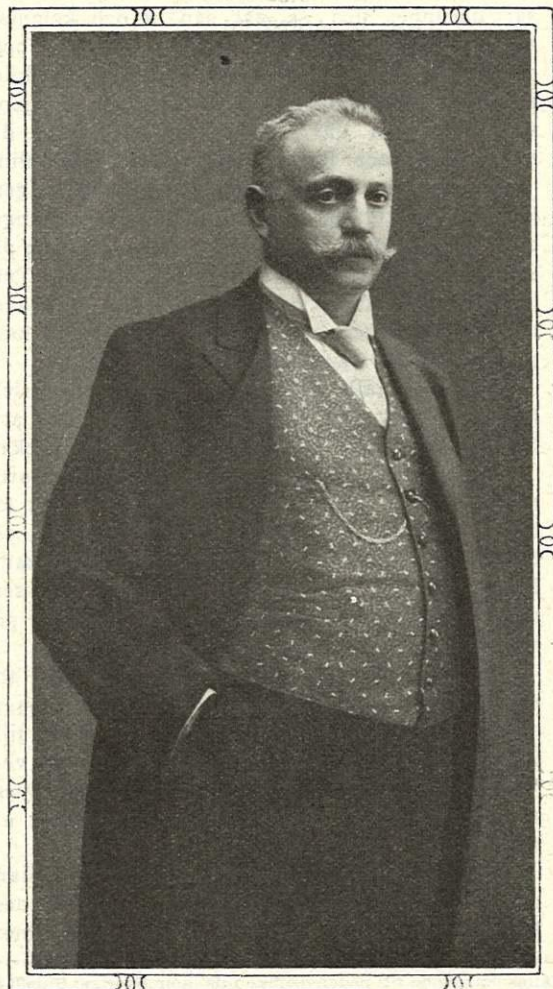
Från scenen

OPERAN har gjort en lycklig början under den grefliga ledningen, nästan för lycklig för belackarnas skara, som hade väntat sig en liten skandalunge med en detonerande och felsjungande kör och en på grund af språkförbistringen tilltrasslad regi. Det djärfva valet af "Lohengrin" med sina svärsjungna körsatser ökade också spänningen hos publiken, som kom fulltalig och i gala, beredd på hvad som helst, men företrädesvis på det nervkittlande i en äfventyrlig teaterkväll.

Och så fick den i stället bevittna en operaföreställning med den fullödiga konstnärlighetens stämpel, med friskhet och färg, pietet och stämning öfver sig. Männe det strålande tonverket någonsin förr fått en så lifsgenomträngd tolkning på svensk scen?

Knappast.

Fru Claussen innehade nu som tillförne Ortruds högdramatiska parti, hvilket hon utförde om möjligt mera eldfullt och sångligt dominerande än vanligt. Ej tu tal om att hon i närvarande stund är vår yppersta Wagner-sångerska. Fru Lykseths Elsa var också samma haltfulla prestation, som publiken känner från föregående spelår och skattar högt. Hr Herou sjöng Telramund. Rösten är kraftig och väljudande, men får stundom ett störande vibrato. Spelet hade mycken fart och lidelse utan att därför verka öfverdrivet. Hr Sjöberg var en i dubbel bemärkelse god konung, ehuru något stel i rörelserna. Men Henrik fågel-fångaren spelade heller inte tennis, som vissa af våra dagars statsöfverhufvuden uppfriska sig

Jacques Goldberg, Kgl. operans nye regissör.

och estraden.

med mellan regeringsbestyren. Hr Herolds Lohengrin slutligen hade ingenting förlorat i dramatisk uttrycksfullhet, men stämman tyktes ej så fri och suverän som vanligt. Totalintrycket blef emellertid vackert och konstnärligt. Körerna gingo hurtigt i elden, snubblade litet i början, men öfvervunno snart osäkerheten och sjöngo med friska välklingande röster sina satser. Att operans nye regissör hr Goldberg arbetat mycket med det nya människomaterialet framgick af den lifliga del koristerna togo i handlingen. Där fanns ingen död punkt, inga af dessa meningslösa hopklumpningar af folk, som står och stormstirrar ut i salongen. Den nya regien spårades dessutom i en mängd detaljer, som tillkommit i spelet och ökade handlingens verkan. Till sist är att nämna de nya dekorationerna af hr Thorolf Janssons pensel, som gäfvit Lohengrinsagan ännu ett plus af skönhet och poesi.

Efter "Lohengrin" ha följt "Don Juan", hvari hr Forsell återinträdde i hufvudpartiet, hälsad med ovationer för sin vänlighet att åter vilja sjunga här hemma, och en repris af "Madame Butterfly", hvarvid operans nye kapellmästare signor Voghera dirigerade och ådagalade sin förmåga på ett sätt, som inge de bästa förhoppningar om hans blifvande verksamhet här.

De faller af sig själft att återuppförandet på Dramatiska teatern af Henrik Ibsens mästerverk "Vildanden" skulle mötas med glädje och tacksamhet af hvarje vän af stor scenisk konst. Vi ha alla skäl att välsigna harmen, som dref diktaren att skapa detta

"Lohengrin" på Kgl. teatern. Scen ur 2:dra akten. På trappan i fonden: Elsa (fru Lykseth). I bakgrunden Ortrud (fru Claussen). Atelier Jæger foto.

stycke lif, denna bittra och kärft humoristiska interiör från "lifslognens" värld, utan hvilken spegelbild vi ej skulle kunnat öfvertygas, hur generande nära vi litet hvar äro släkt med Hjalmar Ekdahl.

Det utförande, stycket fick, stod nog icke i allo så konstnärligt högt som sig borde — därtill spelas Ibsen alltför sällan hos oss — men i hvarje fall voro bristerna ringa i förhållande till förtjänsterna. Som Hjalmar Ekdahl är hr Palme nu som fordom utmärkt. Där finns ingenting i spelet, som man vill ha annorlunda. Detta storordiga och uppblåsta människogelé

kan icke tolkas med större illusion, humorn i hans narraktighet ej gifvas med en detaljfinare konst. Hedvigs veka, skära flickgestalt upp bäres af fröken Flygare, som, fränsedt den mindre lyckliga plastiken, spelar rollen själf fullt. Ginas plebejiska natur ligger för lågt för fru Håkanssons temperament, som är idel kultur och världsklohet, men icke förty skiljer hon sig väl från uppgiften. Styckets svårhandterligaste roll, de ideella krafvens representant Gregers Werle, har i hr de Wahl funnit en mycket besjälad tolkare, hvarigenom figuren kommit i ett klarare ljus än förr. Gamle Ekdahls gripande lifshistoria borde ha fått en rikare scenisk omklädnad än hvad hr Riego består bilden. Som den nu ter sig är det utslutande ålderdomen och förfallet som betonas, men intet erinrar om de forna dagarnas lif och äfventyr. De fyra viktiga birollerna, grosshandlare Werle, fru Sörby, Relling och Molvik, utföras mönstergillt af hr Örtengren, fru Lindberg samt hrr G. Hillberg och Hedqvist.

Svenska teaterns säsong-lever, ett tyskt treaktslustspel "Högre politik" af en hr Skowronnek, var en ny variant på det nu skäligen uttröskade temat: den lefnadsglade unge furstens personliga frihetsbegär contra den dynastiska omsorgens ledsamma kraf. Bra mycket spirituella har det många gånger förr behandlats, men hvad som gaf aftonen sitt intresse var främst hr Oscar Bäckströms originella utformning af den klipske kommissionären Jonas figur samt den unga fröken Alice Sandels debut i prinsessan Adalgisas lilla backfischroll. Att ställa hennes horoskop efter denna obetydliga sak låter sig svårligen göra, men att där finns godt teatergry är påtagligt. Få nu se hvad betydelsefullare uppgifter och fortsatta studier kunna bygga vidare.

ARIEL.

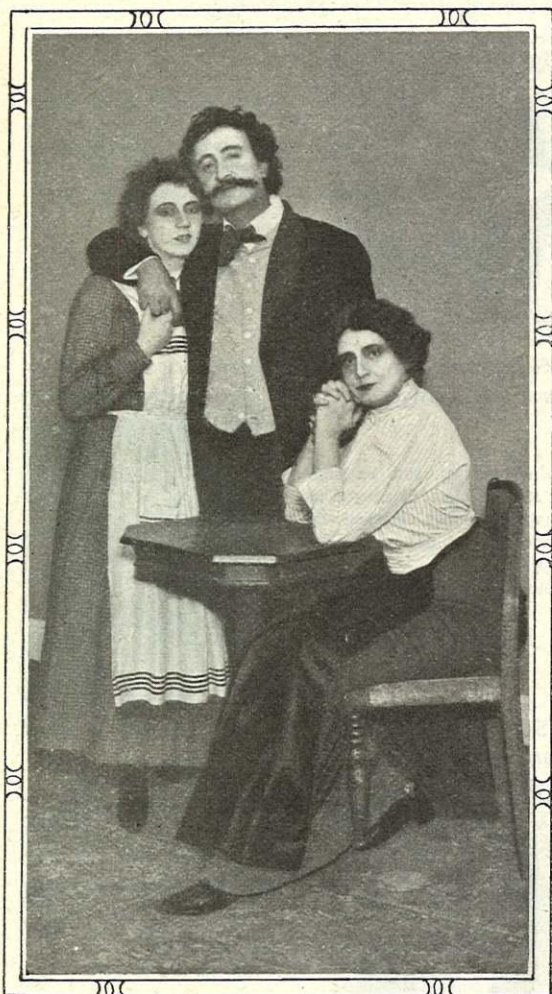
ANNA OCH MARTIN OSCAR, de båda uppburna operaartisterna, begynna den 10 september, efter beviljad ledighet från Kgl. teatern, en stor konsertturné genom Sverige. Den första konserten gifves i Sundsvall, hvarefter färderna gå genom Norrland, vidare genom mellersta och södra Sverige, och avslutas turnéen under början af december i de större Mälarstäderna.

Den svenska landsortspubliken får nu ett kärkommet tillfälle att å sina egna hemorter höra det framstående konstnärsparet, som är att räkna till vår främsta lyriska scens bästa förmågor. Deras stora Amerika-turné föregående sommar blef, som känt, ett oafbru-

tet segertåg, och vi skulle mycket misstaga oss, om ej deras nu börjande sångarfärd genom Sverige skulle krönas af den framgång deras konstnärskap förtjänar.

EN SÅNGSKOLA kommer att i september månad öppnas i Stockholm af sånglärarinnan fru Agnes Ekholm, som genom mångårig praktik på området gjort sig synnerligen fördelaktigt känd.

Att företaget kommer att fylla ett länge känt behof, särskildt på det undervisningsfält, som angår den ytterst viktiga andhämtningen och därmed sammanhängande frågor, har man all anledning att vänta i betraktande af den grundlighet och samvetsgrannhet, hvarmed fru Ekholm gått till sitt värf, och hvilket älven framgår af det högst smickrande uttalandet af den berömda sångpedagogen prof Iffert, hennes senaste lärare. I öfrigt hänvisas till annonsen i detta nummer.

Henrik Ibsens "Vildanden" på Dramatiska teatern. Hedvig (Fröken Flygare), Hjalmar Ekdahl (hr Palme) och Gina (fru Håkansson). Atelier Jæger foto.

Anna och Martin Oscar. Nytaget porträtt för deras nu startade konsertturné i svenska landsorten. H. Hamnvist foto.

TILL FRUKOST

hvarje dag bör Ni äta

HAFREGRYN - HAFREMJÖL
och Ni grundlägger därmed Eder hälsa.

Specialegenskaper: Genom den gulaktiga, mineralrika proteinhinnan: närande, dryga, fin smak. — Tillverkas under läkarekontroll. —

KÖKSALMANACK

Redigerad af
ELISABETH ÖSTMAN.

Inneh. af Elisabeth Östmans Husmoderskurs i Stockholm.

FORSLAG TILL MATORDNING FÖR VECKAN 11—17 SEPT. 1910.

SÖNDAG. Frukost: Smörgåsbord; ägg med skinkås; kräfter; mjölk; kaffe eller te med saffransbröd. Middag: Tomatpuré; fiskoufflé med holländsk sås; lammkotletter å la Maintenon med ärtor och blomkål; äppelbeignet med vaniljsås.

MÅNDAG. Frukost: Smörgåsbord; hafregrynsgrot med mjölk; ägg; kaffe eller te. Middag: Persiljefyllt kalbringa med potatis och lingon; brylépudding.

TISDAG. Frukost: Smörgåsbord; rissoler af kalkkött (rester från måndag) med skiradt smör; mjölk; kaffe eller te. Middag: Palsternackspuré med rostadt bröd; gädda stekt i filéer med pressad potatis.

ONSDAG. Frukost: Smörgåsbord; stekt sill med gräddor och lök samt potatis; ägg; mjölk; kaffe eller te. Middag: Fläskkotletter med gräddsås och potatis; blåbärskompott med vispad gräddor och schäfferhattar.

TORSDAG. Frukost: Smörgåsbord; bifstek med potatis; mjölk; kaffe eller te. Middag: Oxsvanssoppa; risgrynspudding med saftsås.

FREDAG. Frukost: Smörgåsbord; färsk strömming i läda med potatis; ägg; mjölk; kaffe eller te. Middag: Köttbullar med bruna bönor; saftkräm med mjölk.

LÖRDAG. Frukost: Smörgåsbord; uppstekta köttbullar med brynt po-

tatis; mjölk; kaffe eller te. Middag: Bräckt skinka med stufvad blomkål; smörgåspudding med vispad gräddor.

RECEPT:

Tomatpuré (f. 6 pers.). 125 gr. risgryn, 1/2 lit. vatten, 1 tsk. salt, 1/2 kg. röda tomater, 2 lit. buljong, salt, peppar, scherry efter smak.

Beredning: Risgrynen sköljas i varmt vatten och påsättas i kokande, saltadt vatten samt få koka till en tunn gröt. Tomaterna rensas, sköljas och kokas mjuka i hälften af buljongen, hvarefter de passeras, tillika med de kokta risgrynen och den öfriga buljongen. Purén får ett uppkok, skummas och afsmakas med kryddorna och vinet. Om så önskas tillsättes litet fint hackad persilja. Soppan serveras med croutons.

Lammkotletter å la Maintenon (f. 6 pers.). 15 stora kotletter, 1 msk. salt, 1/2 tsk. hvitpeppar, 2 ägg, 1 1/2 kkp. stötta skorpor, 1 msk. fint hackad chalottenlök, 3 msk. smör (60 gr.), 4 dcl. buljong eller kokande vatten.

Beredning: Kotletterna tvättas med en duk doppad i het vatten. Kotletterna huggas därefter, putsas och bultas ett slag på hvarje sida. De bestros med peppar och salt, doppas i de uppvispade äggen och vändas i en blandning af de stötta skorporna, den hackade persiljan och löken. Kotletterna brynas därefter i smöret, den kokande buljongen eller vattnet påspädes och kotletterna få sakta steka färdiga, med tätt slutet lock, under 5—10 min. De uppläggas på varmt serveringsfat och garneras med ärtor eller fransk potatis samt persilja.

Äppelbeignet (f. 10 pers.). 225 gr. sötmandel, 10 gr. bittermandel, 200 gr. strösocker, 160 gr. smör, 3 ägg, 1/2 kkp. äggvita, 12 gr. hvetemjöl, 4 kkp. äppelkompott (2 lit. äpplen, 1 1/2 kkp. krossocker, 2 kkp. vatten).

Till formen: 1 msk. smör (20 gr.), 2 msk. stötta skorpor.

Beredning: Mandeln skällas, toras i ugn och drives genom mandelkvarn, hvarefter den stötes mycket fint tillsammans med sockret i stenmortel. Smöret skivas, får kallna och röres därefter, tills det blir vitt då äggulorna en i sänder samt äggvitan, sågen till hårdt skum, mandeln och mjölet tillsätts, hvarefter massan omröres väl. En kopparform eller tackjärnspanna smörjes med kallt smör och bestros med fint stötta skorpor, den beklädes därefter på botten och kanterna med en del af massan samt fylles till tre fjärdedelar med äppelkompott. Den öfriga degen bredes ut som ett lock öfver äppelkompotten.

Puttdingen gräddas i ordinar ugnsvärme omkr. 3/4 tim. Den serveras, afsvalnad, med vaniljsås.

Vaniljsås (f. 6 pers.). 1/2 stång vanilj, 1 dcl. vatten, 1/2 lit. tjock gräddor, 1 msk. socker, 4 äggulor.

Beredning: Vaniljen lägges i en kastrull, vattnet påhåles och locket lägges på, hvarefter vaniljen får sakta koka tills vattnet är nästan inkokadt. Gräddorna och sockret ihållas då och få koka upp, vaniljstängens borttages och äggulorna tillsätts, en i sänder, under stark vispning, hvarefter såsen får sjuda. Såsen upphålles och vispas tills den är kall.

Persiljefyllt kalbringa (f. 6 pers.). 2 kg. gödkalbringa, 3 stora knipor persilja, 4 msk. smör (80 gr.), 1/2 msk. salt.

Till stekning: 2 msk. smör, 3/4 lit. kokande buljong eller vatten.

Sås: 1 1/2 msk. smör (30 gr.), 2 msk. mjöl, köttjus, 1 dcl. tjock gräddor.

Beredning: Köttet tvättas med en duk doppad i het vatten och bogbladet jämte refbenen skäras ut försiktigt, så att köttet blir helt. (På benen kokas buljong hvarmed steken spädes.) Persiljan sköljes, rensas och hackas groft samt inarbetas i smöret. Köttet gnides med saltet och persiljesmöret lägges på bringan, som därefter hoprullas och sys igen, hvarefter den brynes i smöret och får sakta steka i ugn eller på spisen omkr. 2 tim. Under stekningen öfveröses köttet omkr. hvar tionde min. och spädes med buljongen eller vattnet. När steken är färdig borttagas alla trådar, bringan skäres i tunna skifvor och upplägges hel. Köttjusens silas och skummas och såsen redas på vanligt sätt och serveras i särskild säsksål.

Brylépudding (f. 6 pers.). 3 hg. toppsocker, 2 1/2 dcl. vatten, 6 stora ägg, 40 gr. strösocker, 6 dcl. tunn gräddor, 1/2 vaniljstäng.

Beredning: Brylépudding beredes helst dagen innan den skall serveras. Sockret kokas med vattnet, tills det är torrt, då det omröres, tills det åter blir flytande och har vacker ljusbrun färg. Något af sockerlagen hålles i en vacker bleckform, som vändes rundt så att lagen täcker både botten och sidorna. Den öfriga sockerlagen spädes med vatten och serveras som sås till puddingen. Äggulorna röras med sockret i 20 min. Gräddorna kokas med vaniljstäng och tillsättes de röda äggulorna under stark vispning, vispningen fortsättes, tills krämen kallnat, då de till hårdt skum slagna äggvitan nedröras. Krämen hålles i den beklädda formen och får koka i vattenbad omkr. 1 tim. i ugn.

Puttdingen stjälpes upp, när den är fullkomligt kall.

“809”

Blus af prima Taftt alla färger o. storlekar

med ryseh

Kr. 13.50

utan ryseh

Kr. 12.50

A.-B. Nordiska Kompaniet, Stureplan & Regeringsgatan.

Schäfferhattar (f. 6 pers.). 100 gr. smör, 1 ägg, 75 gr. socker, 1/2 tsk. fint rivet citronskal, 75 gr. hvetemjöl, hackad mandel och socker att strö öfver bakelserna.

Beredning: Smöret röres tills det blir vitt och söligt. Ägget och sockret röras i 20 min., hvarefter smöret, citronskallet och mjölet tillsätts och massan omröres noga. En plättpanna värmes och gnides väl ren, samt smörjes med smält smör. En tsk. af smeten lägges i hvarje rum och utöres så att kakorna blifva jämna, hvarefter mandel och socker strös öfver. Plättpannan insättes i ugn och bakelserna få gräddas i god ugnsvärme tills de blifva gulbruna då de uttagas och bjas öfver en kapp.

Köttbullar (f. 6 pers.). 5 hg. befritt oxkött, 1 hg. späck, 1—2 ägg, 2—3 kkp. vatten eller mjölk, 1/2 kkp. stötta skorpor, 1/2 tsk. hvitpeppar, 1 msk. salt, (1 msk. fint hackad portug. lök, 1/2 msk. smör till löken).

2 kkp. kokande buljong eller vatten.

Beredning: Köttet tvättas med en duk, doppad i het vatten. Späcket skrapas, skäres i tärningar tillika med köttet samt drifves 3 ggr. genom köttkvarn. Äggen och vattnet vispas upp, de stötta skorporna illäggas och få stå och svälla i tim. Köttet arbetas med kryddorna och skorpblandningen omkr. 1/2 tim. eller tills färsen blir sammanhängande, som en deg. Om så önskas tillsättes s:st den fint hackade löken, fräst i 1/2 msk. smör. En tackjärnspanna upphetas långsamt, smöret brynes däri. Köttbullarna formas med 2 träskedar, doppade i varmt vatten, och nedläggas i det heta smöret att brynas på båda sidor, de läggs därefter i en järnkastrull, det kokande vattnet påhåles, locket pålägges och köttbullarna få genomsteka under i fjärdedels tim., såsen afredes, om så önskas.

Till stekning: 4 msk. smör (80

en intressant artikel i Svenska Folkviljan för 3/5 1910 skriver den bekanta redaktisen, fröken Cecilia Milow:

“Känner du dig öfveranstängd, trött och nervös, lider du af sömnlöshet, bristande matlust, lider du af nedstämdhet, gå då igenom en Sanatogenkur. Detta ofarliga kraftmedel verkar förunderligt upplifvande och stär-

kande, skänker god, lugn sömn, förträfflig aptit samt höjer både själs- och kroppskrafter. Af läkare ordinerades det med god framgång för bröstsjuka, för bleksot och neurasteniska åkommor.

Trött och öfveranstängd efter en vinters trägna arbete, plågad af svår reumatism, har jag lidit af sömnlöshet och nedstämdhet. En tre veckors Sanatogenkur har återgivit mig hälsa och krafter. Tröttheten och modlösheten hafva försvunnit, sömnen är god, matlusten likaså, och den reumatiska värken är betydligt bättre. På det varmaste rekommenderar jag Sanatogen som ett kraftigt verkande medel, hvilket intages utan obehag. Endast efter några få dagar känner man, hur det höjer själs- och kroppskrafter. Med ett ord man känner sig glad och god, och därmed är allt sagt.”

Dessa beaktansvärda ord af en ansedd opartisk dam förtjäna den största uppmärksamhet af alla dem, som ännu tvifla på hvilket styrkemedel, som bör användas för att fortast möjligt och utan skadliga biverkningar återfå krafter efter genomgångna sjukdomar, sinnesrörelser, afmagring och matthet och framför allt att öfvervinna den tilltagande nervositeten, som i så hög grad satt sin prägel på nutidsmänniskan.

Nervositeten kan i de flesta fall tillskrifvas de mångahanda öfveranstängningar, som nutiden med sitt slit och sin sträfvan och sin ständigt tilltagande njutnings- och nöjeslystnad medför, och det kommer sig nästan uteslutande häraf, att mer nervsubstans förbrukas än kroppen under normala förhållanden är i stånd att ersätta. Om man ej i tid är uppmärksam på dessa begynnande nervösa rubbningar, står man snart inför en allvarsam sjukdom.

Den enda möjligheten att kunna bekämpa dessa begynnande nervösa rubbningar är att tillföra organismen de till öfverdrift använda lifsubstanserna i en sådan form, att de lätt utan svårighet upptagas af kroppen.

På ett nästan idealiskt sätt uppfyller Sanatogen de fordringar, som böra ställas på ett preparat, hvars hufvuduppgift är att ersätta förbrukade kroppskrafter. Sanatogen består af renaste mjölkägghvita och glycerofosfat och tillförs således organismen i koncentrerad, lättsmält form just de ämnen, som den behöfver för utveckling och näring.

Sanatogen har på grund af sin halt af fosforsyra en gynnsam inverkan på centralnervsystemet, och då vår vanliga föda ofta ej innehåller tillräcklig fosforhaltig näring, kommer Sanatogen alltid att vara den bästa fosforgivande näringskälla.

Den kända nervläkaren, doktor Westerlund i Enköping, skriver därför om Sanatogen: “Sedan några år har jag i min praktik med stor fördel begagnat det af Eder utsända preparatet Sanatogen, särskildt där animalisk fosfor, utöfver den i vanlig föda förekommande, är önskvärd att tillföras organismen.”

För alla nervösa och öfveranstängda, matta och svaga, som känna sig ohägade för arbete, kan Sanatogen på det varmaste rekommenderas.

I en ny intressant broschyr med uttalanden af en mängd professorer, läkare och kända personer omtalas de utmärkta resultat, som uppnåtts med Sanatogen. Denna broschyr sändes på begäran gratis och franko från Sanatogens Generalagentur, Kungsgatan 17, Stockholm.

Sälunda skriver skådespelaren vid Svenska Teatern, Stockholm, Herr Tore Svennberg:

Under en tid af strängt arbete, då jag känt mig trött, har jag tagit Sanatogen, och funnit det stärkande och välgörande. Stockholm den 28 april 1910.

Tore Svennberg

Skådespelerskan vid Vasateatern, Fru Frida Winnerstrand, skriver:

Undertecknad, som en längre tid användt sig af Sanatogen, har funnit detsamma mycket stärkande, hvilket här med glädje intygas. Stockholm den 3.5.1910.

Frida Winnerstrand

Skådespelaren vid Oscarsteatern, Stockholm, Carl Barcklind, skriver:

Edert Sanatogen har jag använt under en tid af ansträngande arbete, då jag känt krafterna nedsatta och nerverna ansträngda. Efter den genomgångna kuren har jag känt mig betydligt bättre och kan på det varmaste rekommendera Sanatogen såsom ett i allo stärkande medel. Stockholm den 21.5.1910.

Carl Barcklind

Sanatogen finnes till salu å alla apotek och i drogaffärer i paket om 50, 100 och 250 gram.